

Motion till riksdagen 2011/12:Ub459

av Mikael Damberg m.fl. (S)

Politik för vuxenutbildningen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återinföra en hög ambition att erbjuda en flexibel och lättillgänglig vuxenutbildning där alla som har behov av det kan delta.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av ett nytt kunskapslyft.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om riktade insatser för att underlätta för studieovana grupper att studera.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att kvalitetssäkra och individualisera sfi-undervisningen och möjliggöra intensivkurser i svenska vid högskolor och universitet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om svenskundervisning på modersmålet, kontinuerligt intag och flexibla studietider.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av fler platser inom vuxenutbildningen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av fler platser inom yrkeshögskolan.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten till samlade betygsdokument.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om insatser för unga.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten att gå en korttidsutbildning parallellt med sitt arbete eller en annan branschspecifik utbildning.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om studiemedel direkt efter gymnasiet.

Fel! Okänt namn på

Vår syn på vuxenutbildning

Utbildning är nyckeln till frigörelse och utveckling för individen. Sverige är och ska förbli en nation som satsar på kunskap. Däri ligger vår konkurrenskraft. Vägen framåt är inte låga löner och sämre arbetsmiljö. Ska vi möta utmaningen som ett modernt land med en kunskapsbaserad ekonomi måste vi investera i vuxenutbildning.

Det finns flera skäl till att ha en väl utbyggd vuxenutbildning som är flexibel och lättillgänglig för alla. Var och en har rätt att utbilda sig, men vi har alla olika förutsättningar att satsa på vår utbildning under olika perioder av livet. Det kommer alltid att finnas personer som av olika skäl behöver fylla igen kunskapsluckor i vuxen ålder. Därför är det för oss socialdemokrater självklart att alla ska få mer än en chans att skaffa sig de kunskaper som behövs för att leva ett gott liv som aktiva samhällsmedborgare och vara efterfrågade på arbetsmarknaden.

Men även för landet Sveriges konkurrenskraft och möjligheter till ekonomisk tillväxt är en väl fungerande vuxenutbildning av avgörande betydelse. Arbetslösheten i Sverige är nu hög men parallellt med den höga arbetslösheten börjar flaskhalsar dyka upp på arbetsmarknaden. Allt fler företag rapporterar svårigheter att – trots hög arbetslöshet – hitta rätt arbetskraft. Detta är bland annat resultatet av stora nedskärningar inom utbildningsområdet som har bidragit till att arbetsmarknadens funktionssätt har försämrats. Sverige hade stått starkare idag om fler av de arbetslösa hade fått effektiva utbildningar.

Rekordstora ungdomskullar lämnar nu gymnasieskolan. Arbetslösheten bland ungdomar var redan innan dess bland de högsta i Europa enligt Eurostat. Många av dessa ungdomar längtade till högre studier eller kommer att behöva komplettera och fortbilda sig för att bli attraktiva på arbetsmarknaden. Men den moderatstyrda regeringen stängde dörr efter dörr för dem. Antalet platser inom vuxenutbildningen har under den tidigare och innevarande mandatperioden varit färre än under socialdemokratiskt styre 2002–2006, trots att det då var högkonjunktur. Fler nybakade studenter har fått slåss om platserna på högskolan och chansen att komma in har minskat. Platserna inom kvalificerad yrkesutbildning och yrkesvux täcker inte behoven på långa vägar.

Vi menar att vuxenutbildning i alla dess former bör ses som ett smörjmedel i det moderna samhällets maskineri. I lågkonjunktur gäller det att ta till vara möjligheterna att bygga på människors kunskapsbas så att de står redo när de nya jobben kommer. I högkonjunktur gäller det att snabbt förse arbetsmarknaden med det den behöver i nära samverkan med olika branschföreträdare. De förändringar som konstant pågår på arbetsmarknaden gör dessutom att arbetskraften ständigt, oavsett konjunktur, har ett behov av kunskapspåfyllnad. Att satsa på vuxenutbildning är ett av de mest effektiva sätten att bryta kunskapsklyftor mellan människor och skapa ett inkluderande samhälle.

Det riktade statsbidraget för vuxenutbildning bör återinföras, annars riskerar vuxenutbildningen att i hög grad bli ett offer för besparingar så länge den inte är lagstadgad. De senaste åren har många kommuner, framförallt mindre

sådana, dragit ned sin verksamhet till ingenting mer än det som de enligt lag är tvungna att tillhandahålla (sfi, särsvux samt grundläggande vuxenutbildning). Dessa besparingar har inneburit att många varit tvungna att avbryta pågående studier mot slutbetyg och högskolebehörighet. Det innebär också att inga nya elever får möjlighet att komplettera ämnen de kan behöva för att få grundläggande eller särskild högskolebehörighet samt att människor som vill komplettera sina gymnasiebetyg från hemlandet och kunna gå vidare till högre studier blir stoppade.

Sverige behöver ett nytt kunskapslyft

De neddragningar inom vuxenutbildningen som gjordes efter valet 2006 var omfattande. Regeringen har backat en del de senaste åren på grund av konjunkturen, men antalet platser inom vuxenutbildningen har långt ifrån motsvarat det behov som finns. Regeringen väljer nu att dra ned det statliga stödet till vuxenutbildningen med 1,1 miljard kronor.

Sverige behöver ett nytt kunskapslyft med stora investeringar för att fler ska få möjlighet till utbildning. Utbildning inom kommunal vuxenutbildning och yrkesvux samt inom ramen yrkeshögskolan behöver dimensioneras för att motsvara det behov som finns. I en tid av finansiell kris med mycket hög arbetslöshet som biter sig fast och ökar är det helt rätt läge att satsa på en mer kompetent befolkning som kan ta morgondagens jobb.

Historik

Tidigare socialdemokratiska regeringar har under lång tid byggt ut vuxenutbildningen på olika vis, trots en motvillig opposition. Under den speciella vuxenutbildningssatsning som kallades Kunskapslyftet deltog närmare en miljon vuxna. Även andra riktade insatser för att åstadkomma minskad social snedrekrytering till studier ledde till att människor som aldrig skulle ha vågat ta steget annars började studera. Exempel på sådana insatser är det riktade statsbidraget fördelat utifrån behov, rekryteringsbidraget, korttidsstudiestödet, 25:4-regeln, inrättandet av Nationellt centrum för flexibelt lärande och studentvillkoret i a-kassan. Det är olyckligt att allt detta nu har upphört eller lagts ned. För oss är det självklart att fortsätta driva en politik med riktade satsningar för att kompensera de vuxna som tidigare fått minst av samhällsresurserna. Flera av förändringarna ovan ställer dessutom till det när det gäller möjligheterna att ta sig vidare till högre studier, särskilt i kombination med de nya antagningsreglerna till högskolan.

Fel! Okänt namn

Vikten av det livslånga lärandet

Trots våra tidigare prioriterade satsningar på vuxenutbildning finns det fortfarande många vuxna (cirka 800 000) i Sverige som saknar en fullgången gymnasieutbildning. De har nästan uteslutande betydande svårigheter att få nya jobb. Många vuxna har dessutom utbildningar som behöver uppdateras och kompletteras för att de ska fortsätta att vara efterfrågade på arbetsmarknaden. Med tanke på hur många gånger den som går ut gymnasiet i dag måste räkna med att byta jobb och bransch vore det oklokt att inte ha ett utbildningssystem som är anpassat för ett livslångt lärande. Målet är en generös och flexibel vuxenutbildning där en mångfald av utbildningsanordnare har ett så pass brett utbud att alla kan hitta en form som passar dem när de vill studera i vuxen ålder. Här har inte minst folkbildningen med sin breda verksamhet en mycket viktig funktion att fylla. Även validering är ett viktigt instrument i det framtida livslånga lärandet, och metoderna för validering behöver utvecklas och kvalitetssäkras. För nationen är det viktigt att hela arbetskraften har en god generell grund att stå på och snabbt och flexibelt kan inhämta nya kunskaper anpassade till arbetslivets behov.

Antagningsreglerna till högskolan missgynnar de elever som upptäcker att de efter avslutat gymnasium saknar den särskilda behörighet de behöver och läser in denna i efterhand samt de som av olika skäl inte klarat av att få godkänt i alla ämnen under sin gymnasietid. De utbildningsval som görs tidigt i livet bör naturligtvis inte få sådana livsavgörande konsekvenser.

Den nya gymnasieskolans krav på mer vuxenutbildning

Med den gymnasieskola som regeringen föreslagit kommer ambitionerna på yrkesprogrammen att sänkas genom att kunskapskraven i svenska och engelska blir lägre. Vi anser att det är helt fel väg att gå. Fler, inte färre, måste få de kunskaper som är så viktiga för både individens och landets framtid. En välutbildad befolkning är en av tillväxtens drivkrafter. Utan en fullständig gymnasieutbildning är det svårt att få och behålla ett arbete. Eftersom inte alla gymnasieutbildningar enligt förslaget ger högskolebehörighet skapas också återvändsgränder i utbildningssystemet.

De elever som väljer att läsa en yrkesutbildning är tvungna att välja till ytterligare kurser för att uppnå behörighet till högskolan. I praktiken innebär det att dessa elever tvingas läsa ett utökat program och får en tyngre studiebörd för att uppnå den grundläggande behörigheten till högskolan än de kamrater som läser ett studieförberedande program.

När regeringen monterat ned vuxenutbildningen blir det svårare för den som gör ett specifikt val i ungdomsåren att byta bana senare i livet. Inte ens om man är mycket studiemotiverad, mogen och strategisk är det säkert att den

utbildning man skaffar sig står sig över åren. För oss är det en självklarhet att alla har rätt till fler chanser i livet.

Utbildning i svenska för invandrare

Dagens utbildning i svenska för invandrare behöver utvärderas, och dess konsekvenser för dem som deltar bör följas upp för att förbättra kvaliteten och effektiviteten. Kunskapsmålen behöver förtydligas, och det garanterade antalet undervisningstimmar per vecka bör öka. I dag är inte utbildningen tillräckligt anpassad till olika människors förkunskaper. Vi vill att sfi-undervisningen tydligare kopplas till varje individs förkunskaper och att undervisningen inriktas på att underlätta en snabb övergång till studier eller arbetslivet. Modern teknik behöver också användas i större utsträckning i verksamheten. Vi vill därför avsätta medel för utvecklings- och försöksverksamhet.

Vi avvisar tanken om ett begränsat antal terminer inom sfi. Det skulle innebära att de som har en längre väg att gå, exempelvis analfabeter, slussas ut i komvuxgrupper där det blir ännu svårare att anpassa undervisningen individuellt. Vi tar också bestämt avstånd från uppfattningar som att invandrades bristande kunskaper i svenska handlar om en ovilja hos enskilda individer att lära sig svenska. Omotiverade studerande inom utbildningen i svenska för invandrare är inte vanligare än inom andra skolformer. I stället beror det alltför ofta på otillräcklig eller undermålig språkutbildning.

Det är nödvändigt att investera i sfi-lärares kompetensutveckling då en mycket stor andel av lärarna saknar ämneskompetens i ämnet svenska som andraspråk. Detta trots att det bara krävs 30 högskolepoäng i ämnet svenska som andraspråk för att vara behörig att undervisa. Detta behörighetskrav är alltför lågt satt och bör höjas.

Regeringen försöker öka resultaten och genomströmningen i utbildningen i svenska för invandrare med hjälp av en sfi-bonus för de studerande som snabbt når målen. Vi anser att sfi-bonusen bör avskaffas och resurser istället läggas på att komma åt de kraftiga bristerna i de grundläggande förutsättningarna för att uppnå god utbildningskvalitet. Utbildningen måste ge alla elever möjlighet att nå målen på kort tid.

Undervisningen måste integreras med det omgivande samhället på ett tydligare vis och kombineras med praktik, arbetslivsorientering, validering av betyg och kompetens samt annan utbildning och förvärvsarbete. Men för att det ska fungera krävs både fortbildning av dagens sfi-lärare och ett större engagemang från det omgivande samhället. Framgångsrik sfi-undervisning kräver många aktiva och ansvarstagande aktörer, och det finns goda exempel på kommuner i landet där man uppnått mycket bra resultat. Lärare som undervisar i sfi ska naturligtvis uppfylla behörighetskraven på samma sätt som inom övriga delar av utbildningsväsendet, och landets lärarutbildningar bör ha särskilda inriktningar mot sfi-undervisning inom inriktningar mot vuxenutbildning och folkhögskola.

Fel! Okänt namn på

Förutsättningarna för att erbjuda fler studerande svenskundervisning på sitt modersmål bör öka, och skrivningarna om modersmålets betydelse i kursplanen bör stärkas. Kommunerna bör uppmuntras att erbjuda ett kontinuerligt intag av studerande samt erbjuda flexibla studietider. Många som kommer till Sverige talar flera språk och är vana vid akademiska studier. Vi vill införa intensivkurser i svenska på högskola eller universitet för dem som önskar.

Insatser för unga

Många unga som saknar arbete har inte en fullständig gymnasieexamen. Arbetsförmedlingen beräknar att 120 000 unga kommer ut på arbetsmarknaden mellan 2009 och 2012 utan slutbetyg från gymnasiet. Behovet av extraordinära insatser är därför stort för unga arbetslösa som vill komplettera sin utbildning så att de får grundläggande behörighet.

Många unga som har gått utan arbete en längre tid behöver uppdatera sin kompetens. En del saknar dock studievana och behöver en nära kontakt med arbetslivet för att kunna göra det.

Kompetensutveckling för yrkesverksamma

Många människor behöver en möjlighet att kombinera arbete med studier för att höja sin kompetens och ha beredskap för den typ av omställning som arbetslivet ofta kräver, inte minst under lågkonjunkturer. Vi vill göra det möjligt att studera vid komvux eller på folkhögskola på deltid parallellt med att man arbetar. Studierna kan bedrivas på grundskole- eller gymnasienivå för att uppnå en gymnasieexamen med grundläggande behörighet till högskolan. Det ska vara möjligt och man ska uppmuntras till att kombinera detta med annan branschspecifik utbildning som arbetsgivaren står för. Vi anser att ett tillfälligt kompetensstöd för dem som vill studera vid komvux eller folkhögskolor på deltid, parallellt med sitt arbete, behövs.

Yrkeshögskolan

Utbildningarna inom yrkeshögskolan leder i mycket hög utsträckning till arbete. Erfarenheterna från hittills genomförda kvalificerade yrkesutbildningar är en god utgångspunkt när det gäller att fortsätta utveckla såväl dessa utbildningar som andra vuxenutbildningar med yrkesinriktning. I kommuner med känslig arbetsmarknad är yrkeshögskoleutbildningen dessutom en viktig förutsättning för att kunna tillgodose behovet av lämplig arbetskraft och för att kunna underlätta företagsetableringar inom specifika områden.

Fel! Okänt namn på

Behovet av och efterfrågan på yrkeshögskoleutbildningar ökar och därmed bör också antalet platser öka. Det finns även fler intresserade utbildningsanordnare som har bedömts ha god kvalitet på sina utbildningar än som regeringen tilldelat anslag. Vi anser att det bör ges medel för ytterligare heltidsplatser. En översyn av var i landet det tilldelas platser bör göras för att ingen del av landet förfördelas.

Vi vill prova att satsa på särskilda utbildningar inom yrkeshögskolan i socialt utsatta områden riktade mot studenter med utländsk bakgrund syftande till att bygga ihop språklig och kulturell kompetens med företagande och handel.

Även om akademiska utbildningar och utbildningarna inom yrkeshögskolan har olika struktur och innehåll är det mycket viktigt att undvika vattentäta skott mellan utbildningsformerna. Studenterna och deras fortsatta utvecklingsmöjligheter måste stå i fokus. Studenter på yrkeshögskolan måste kunna gå vidare till högskolan, och högskolestudenter kan ha god nytta av att komplettera sin akademiska utbildning med kurser inom yrkeshögskolan. För största möjliga flexibilitet bör också möjligheterna för sökande att läsa en yrkeshögskoleutbildning på distans utvecklas. Distansutbildning är en form som efterfrågas alltmer av de grupper som attraheras av yrkeshögskoleutbildningar. Många önskar också utbildning på halvfart för att kombinera sin utbildning med arbete.

Studiemedel direkt efter gymnasiet

Den som är 18 eller 19 år och som gått ut gymnasiet och vill studera på komvux eller folkhögskola har inte rätt till studiemedel förrän till höstterminen det år hon fyller 20 år. 18- eller 19-åringen har bara rätt till studiehjälp, vilket är ett mycket lägre belopp. Det bör ses över om det är fortsatt rimligt att 18- och 19-åringar som studerar på komvux eller folkhögskola inte har rätt till studiemedel.

Stockholm den 5 oktober 2011

Mikael Damberg (S)

Louise Malmström (S)

Caroline Helmersson Olsson (S)

Gunilla Svantorp (S)

Håkan Bergman (S)

Thomas Strand (S)

Adnan Dibrani (S)